

17. YÜZYIL ŞAİRİ MEZÂKÎ'YE GÖRE LEHİSTAN SAVAŞI

Muhammet KUZUBAŞ*

ÖZET

Edebiyat ve tarih arasında her zaman bir ilişki vardır. Bazı edebi ürünler, zaman zaman tarihi olaylara ışık tutarlar. Bu düşünceyle makalemizde, Mezâkî'nin Kamanîçe fethiyle ilgili olarak yazdığı kasideyi incelemeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Kamanîçe, Mezâkî, tarih, kaside.

THE LEHISTAN WAR ACCORDING TO 17. CENTURY POET MEZÂKÎ

ABSTRACT

There is always a relation between literature and history. Some literary prouces, occasionally, light the way for historical events. By this opinion, we studied to examine that Mezâkî written an eulogy concerning conquest of Kamanîçe in our article.

Key Words: Kamanîçe, Mezâkî, history, eulogy.

* Ondokuz Mayıs Üniv. Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü Araştırma Görevlisi

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/2 Fall 2006*

GİRİŞ:

Divan edebiyatında, padişahların ya da paşaların öncülüğünde yapılan savaşlarla ilgili çeşitli eserler kaleme alınmıştır. “Düşman topraklarına yapılan sürekli akınlarla, girilen karşılıklı savaşları, bu savaşlarda gösterilen kahramanlıklarla kazanılan zaferleri anlatan manzum ve mensur eserler ‘gazâvât-nâme’ adı altında toplanır.”¹ Çeşitli savaşların anlatıldığı bu tür, 15. yüzyıldan itibaren gazâvâtname, zafernâme, fetihname gibi adlarla nitelendirilmiş ve büyük bir gelişme göstermiştir. Bu eserler genellikle mesnevî nazım şekliyle yazılmakla birlikte mensur olarak kaleme alınanları da mevcuttur. Bazı Divan şairleri de, dönemlerinin padişahları veya paşalarının yapmış oldukları savaşları kaside şeklinde divanlarının arasına koymayı uygun görmüşlerdir. Bu tür manzumeler, tam olarak bir gazâvâtname özelliği taşımasa da içerik olarak küçük bir gazâvâtname sayılabilir.

Tarihî olaylara ışık tutması bakımından önemli addettiğimiz bu eserler, -her ne kadar kurmaca metin oldukları düşünülse de- tarihî birer vesika konumundadır. 17. yüzyılın dikkate değer şairlerinden olan Mezâkî, önce Köprülü Mehmed Paşa'nın himayesinde bulunmuş;² Paşa'nın ölümünden sonra da oğlu Köprülü Fazıl Ahmed Paşa'nın yanında nedim olarak görev yapmıştır.³ Mezâkî'nin saray içinde görev yapması, ona devlet işlerini ve yapılan savaşları yakından takip etme imkânı da vermektedir. Bu nedenle Mezâkî, padişahların veya devlet büyüklerinin övgüsünün yer aldığı şiirler yanında, dönemde yapılan savaşlarla ilgili şiirler de kaleme almıştır. Bunlardan birisi de Sultan IV. Mehmed'in Kamanıçe Kalesi fethinin anlatıldığı “Der-Medh-i Sultân Mehmed ve Feth-i Kamanıçe” başlığını taşıyan kasidedir. (Mezâkî'den başka Nâbî'nin de

¹ Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara. 1988, s.158.

² Ahmet Mermer, *Mezâkî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkitli Metni*, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 1991, s. 22.

³ Esrar Dede, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, (haz: İlhan GENÇ), Ankara 2000, s. 476.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 1/2 Fall 2006

Kamaniçe'nin fethiyle ilgili Fetihnâme-i Kamaniçe adlı müstakil ve mensur bir eseri vardır.⁴ Yine Abdurrahman Abdî Paşa'nın Vekâyi'-nâme ve Hacı Ali'nin Târîh-i Kamaniçe adlı eserleri Kamaniçe'nin fethini konu alan diğer eserlerdir.)

Mezâkî'nin kasidesine geçmeden önce, Kamaniçe'nin fethiyle ilgili kısa tarihî bilgiler vermek istiyoruz: Kamaniçe, Lehistan'ı Karadeniz'e bağlayan önemli bir sınır şehridir. Osmanlı Devleti'nin Boğdan'ı hâkimiyeti altına almasından sonra önemli bir sınır kalesi özelliği de taşımaya başlamıştır. IV. Mehmed'den önce Özü valisi Abaza Paşa, burayı almak istese de muvaffak olamamıştır.⁵ İki ülke arasındaki ilişkiler uzun yıllar gayet dostane bir biçimde devam etmiştir. Ancak 1669'da Ukrayna'da Leh kralına tâbi Sarıkamış Kazakları hatmanı Doreşenko'nun Osmanlı Devleti'nin himayesine girmek istemesi ve kendisine elindeki yerlerin beyliğinin verilmesi ilişkilerin bozulmasına sebep olmuştur. Bu arada Kırım Hanı Âdil Giray, Doreşenko'yla aralarında olan husumetten dolayı, Kazak beylerinden birisini Kazak hatmanı ilan eder. Böylece iki Kazak beyini birbirine düşürmüş olacaktır. Diğer yandan da Lehliler, Doreşenko'ya ait bazı yerleri ele geçirirler. Vaziyeti haber alan Osmanlı Devleti, Leh kralına hem nasihat hem de tehdit içerikli bir mektup gönderir. Kırım Hanı da derhal azlolunur.⁶ Lehistan'ın tutumuna da sert bir cevap vermek icap etmektedir. Bu nedenle IV. Mehmed, hazırlıklarını tamamlayarak Osmanlı Devleti için büyük stratejik önem taşıyan bu kaleye doğru sefere çıkar. 1672 yılında gerçekleşen bu seferde bir çok palanga ve kale alınır. Alınan kalelerden birisi de Kamaniçe Kalesi'dir. Seferin ardından Bucaş Antlaşması imzalanır ki, bu antlaşma Osmanlı Devleti'nin Batı'da topraklarına toprak kattığı son antlaşma olur.

⁴ Nabi'nin Fetihname-i Kamaniçe adlı eseriyle ilgili olarak bakınız: "Hüseyin YÜKSEL, Gazavat-nâmeler ve Nâbi'nin Fetih-nâme-i Kamaniçe Adlı Eserinin Metni, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, (Danışman: İlhan GENÇ), İzmir 1997"

⁵ Aurel Decei, "Kamaniçe", İ.A., MEB, Ankara 1993, 6. c., s. 145.

⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995, c.III, s. 182-185

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/2 Fall 2006*

İNCELEME:

Çalışmamızın konusu olan ve Mezâkî Divanı'nda yer alan "Der-Medh-i Sultân Mehmed ve Feth-i Kamanıçe" başlıklı kasidede⁷ Lehistan'la yapılan savaşın başlama sebebi ve sonucu üzerinde ayrıntılı olarak durulmamıştır. Osmanlı ordusu, Kamanıçe'yi fethettikten sonra, Podolya ve Galiçya'ya doğru ilerlemiş, bu iki şehri de devletin sınırları içerisine katmıştır. Bu bölgede elde edilen zaferler, Osmanlı Devleti sınırlarının Kanûnî ve III. Murad dönemlerindeki sınırlardan daha ileriye gitmiş; böylece Türk sınırları Avrupa'da azamî büyüklüğe erişmiştir.⁸ Mezâkî, kasidesinde sadece Kamanıçe kalesinin fethini ele almış, Lehistan seferinin diğer safhalarına değinmemiştir. Kazanılan zaferin ülkede meydana getirdiği sevinci tahmin etmek güç değildir. Şair de, ülkenin bir ferdi olarak, savaşın genel hatlarına değinmiş ve Kamanıçe gibi stratejik önem taşıyan bir kalenin fethedilmesi karşısındaki hislenişlerini mısralara dökmüştür.

Toplam 83 beyitten oluşan kasideyi konuları işleyiş bakımından çeşitli bölümlere ayırmak mümkündür. Kasidenin girişinde, öncelikle padişahın sefere çıkışı anlatılır. Padişaha övgülerin de yer aldığı bu bölümden sonra savaş hazırlığı yapan Osmanlı ordusu hakkında bilgiler verilir. Lehlilerin Osmanlı ordusunu haber alışları, Kamanıçe'nin durumu ve fethinin anlatıldığı bölümleri şairin fetih sonrası yorumları takip eder. Kasidenin sonuna doğru, kasidelerde adet olduğu üzere kaside sunulan kişinin (IV. Mehmed'in) övüldüğü beyitler sıralanır. Fahriye bölümünde şair, kendi şiirinden söz ederek padişahın lütuf bekler. Kasidenin son üç beytinde ise yine padişaha dua vardır.

1-Padişahın Sefere Çıkışı:

Mezâkî'nin Kamanıçe fethiyle ilgili olarak yazmış olduğu kaside Sultan Mehmed'e dua ve övgüyle başlar. Osmanlı'nın ihtişamı ve padişahın gösterişi yine dünyayı

⁷ Kasidenin metni için bkz: Mermer, a.g.e., s. 192-197.

⁸ Yılmaz Öztuna, Büyük Türkiye Tarihi, Ötüken Yayınları, İstanbul 1988, 5.c., s.424.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 1/2 Fall 2006

kaplamış, Anadolu padişahının sefere çıkmasıyla zaten yüce olan şanı daha da artmıştır:

- 1 Bârekâllah zihî tañtana-i ‘Oşmānī
Tutdı dünyā-yı yine kevkebe-i hākānī
- 2 Eyledi ‘azm-i sefer şevket ile Hüsrev-i Rüm
Bu ‘azîmetle ziyād oldı ‘ulüvv-i şanı

2- Ordunun Durumu:

Seçkin Peygamber’in yüce sancağı aynı zamanda Allah’ın yardımının da göstergesi durumundadır. Allah, dünyayı arayan ordusunu yüz ülkeden oluşan bir şehirde toplamıştır:

- 3 Degül ordū-yı cihān-pū-yı Hūdā cem‘ itmiş
Götürüp bir yere şad-Hıttā-i şehristānī
- 4 Hābbevā sancağ-ı ‘ālīyy-i nebiyy-i muhtār
Kim odur rāyet-i ‘avn ü meded-i Rabbānī

Bu ordudaki yiğitlerin gönülleri ve canları büyük bir arzuyla dolmuştur. Sancakların tuğları, yardım bahçesinde salınan servilere benzemekte, püskülleri de kazanılacağı belli olan fethin gölgecisi konumundadır. Savaşma arzusuyla saf saf dizilen İslam’ın ordusu, sabah rüzgarıyla coşan bir denizin dalgaları gibidir:

- 6 Tüğlar serv-i revān-ı çemen-i nuşretdür
Sāye-endāz-ı fütüh olsa nola ağsānı
- 7 Bu kadar rāyet-i şāhāne olup cilve-tırāz
İtdi pür-şeve yine cān u dil-i merdānı
- 8 Şaf-be-şaf oldı revān şevk ile cünd-i İslām
Mevc-ħīz eyledi şan bād-ı sabā ‘ummānı

Askerlerin bu kadar şevkli ve şanlı olmalarının sebebi padişaktır. Çünkü padişah, saltanat tüyünü ikbalin başına takmış ve bu süs ona ayrı bir yücelik vermiştir. Zaten o da buna lâyıktır. Böyle yüce bir padişaha da ancak yüce askerler eşlik edebilir. Bu nedenle de sipahîler ve silahdarlar ankâ kuşunun kolu ve kanadı gibi, ona kol kanat olmuşlardır:

- 9 ‘Askere ol şeh-i Cem-mertebe virdi el-ħağ
Bu kadar şevket ü şanı bu kadar ‘unvānı
- 10 Şeh-per-i saltanatı ber-ser-i iħbāl itdi
Ana bu zīnet ü böyle ‘azamet erzānı
- 11 Kol kınad oldı mişāl-i per ü bāl-i ‘anķā

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/2 Fall 2006*

Şağ ile şolda sipāhī vü silāh-dārānı

Hacı Bektaş-ı Veli'nin hareminin köşesindeki kişiler (askerler), padişahın emrine amadedirler ve yoluna canlarını vermekten çekinmezler. Kısaca onun kulu, kölesi ve kurbanı olmuşlardır.

12 Küçegān-ı Harem-i Hāzret-i Bektāş-ı Veli
Ocağın bendeleri cümle kulı kurbānı

Osmanlı ordusu, önce Tuna'yı ardından da II. Osman döneminde alınan Hotin kalesi yakınlarında bulunan ve Türklerin Turla dedikleri Dniestr nehrini geçerek kaleye ulaşmıştır.⁹ Mezâkî, bu hususu kasidesinde dile getirmiş; ordunun Tuna ve Turla ırmaklarını mutluluk içinde geçtiğini belirtmiştir. Şaire göre güneş ve ayın gözünün onlara hayran olmasına şaşılmamalıdır. Osmanlı askerlerinin padişah komutasında kendilerine yaklaştığını duyan düşmanın başında kopacak tufan da görülmeye değer niteliktedir:

14 Tuna vü Turla şuyın devlet ile itdi güvār
Çeşm-i mihr ü meh olursa ne 'aceb Hāyrānı

15 Şarşar-ı 'azm-i hümāyūn iricek a' dāya
Göresin başlarına kopardığı dem tūfānı

İran padişahı Dārâ dünyaya bir defa daha gelse, Feridun gibi yüce olan o padişahlar padişahının kapıcısı bile olamaz. O, Eflatun gibi anlayış sahibi, Husrev gibi da şanlıdır. Bütün Yunanî hikmetlerin sırrına da vâkıftır. İslamiyet için yaptığı savaşlarda gazi unvanını alan Mehmed Han, Allah'ın lütuf ve kereminin gölgesidir.¹⁰

18 Ol şehen-şāh-ı Ferīdūn-'azamet kim Dārā
Bir daHī gelse cihāna olamaz der-bānı

19 Nice şeh Hüsrev-i zī-şān Felātūn-iv' ān
Kim odur vākıf-ı sırrū'l-Hikem-i Yunānī

20 Hān MeHmed şeh-i gāzī-i guzāt-ı İslām
Hıll-ı Hağ sāye-i luṭf u kerem-i sübHānī

3- Lehlilerin Osmanlı Ordusunun Geldiği Öğrenmeleri:

Böyle yüce bir padişahın gelişi, Leh ülkesini yüzlerce velveleye boğmuş ve ülkedeki şehirler virane haline gelmiştir. Köslerin çıkardıkları sesler, gökyüzünü doldurmuş; düşmanın köpek ve köpek bakıcıları darmadağın olmuştur:

⁹ Öztuna, age., s. 423.

¹⁰ "Padişahlar yeryüzünde Allah'ın gölgesidir" hadis-i şerifine atfı vardır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/2 Fall 2006*

- 17 Şaldı şad-velvele iklīm-i Leh-i pür-tebehe
Oldı ma' müresi hep şadme-hür-ı virānī
- 21 Kūs-ı devletle pür-āvāze idüb āfākı
Düşmenün oldı perākende seg ü segbānı

4- Kamanıçe Kalesinin Fethi:

Bu noktada şair, Kamanıçe kalesinin özelliklerinden bahsetmeye başlar. Kamanıçe kalesinin eşi benzeri yoktur. Onu görenler hayretler içerisinde kalırlar. Mimarlar, böyle bir eser vücuda getirdiklerinden beri pek çok padişah o kaleyi fethetmeye uğraşmış, ancak fetih hiçbirine nasip olmamıştır:

- 24 Kıanı bir buncılayın hışn-ı Hüdāyī handağ
Heyketin seyr idicek Hayret alur insānı
- 25 Olmamışdı dağı bir şāh-ı zāmāne mālīk
El uraldan kemer-i vaż' ina dest-bānı
- 26 Çok zamān bīkr-i şebistān-ı kılā' olmuş idi
'Acze düşmüşdi anun cümle taleb-kārānı

Demirden kemerleri olan o kalenin burç ve pazusunu ateş saçan topları yerle bir etmiştir. Hunbaralar atılmış, ateşin nurlu yıldırımını tutuşmuş ve böylece kale kolaylıkla yıkılmıştır:

- 29 Burc u bāzūsını ol ƒal' a-i āhen-kemerün
Eyledi zīr ü zeber ƒop-ı şerer-efşānı
- 30 Atılup hunbaralar ƒal' ayı iħrāk itdi
Tutuşup şāķikā-i nāyire-i sūzānı

5- Düşmanın Teslim Olması:

Türk yiğitlerinin şiddetini gören kâfir askerlerinin korkularından canları ağızlarına gelmiştir. Lanetlenmiş kâfir askerleri, çaresizliklerini ve âcizliklerini anlayınca, aman dileme sancağını kaleye dikmekten başka bir çıkar yol bulamamışlardır:

- 32 Böyle pür-ħaş-ı dilirāne görüp hayretten
Kâfirün dehşet ile azğna geldi cānı
- 33 ƒal' a cenginde görüp 'aczini küffār-ı la' in
Dikdiler ƒal' asına rāyet-i istīmār

6- Fetih Sonrası:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/2 Fall 2006*

Sultan Mehmed, Kamaniçe gibi sert bir kaleyi fethederek Frengistan'ı korkudan titretmiştir. Bütün insanlar ve melekler, padişahın, bu zamana kadar (bâkir bir kız gibi) kimsenin elinin değemediği Kamaniçe kalesini fethetmesini şevk ile alkışlamışlardır:

23 Kamaniçe gibi bir hışn-ı haşin feth itdi
 Havfden zelzele-nâk itdi Frengistânı

27 Han MeHemmed gelicek ahev-ı bekâret itdi
 Oldı hep ins ü melek şevk ile tahsîn-hânı

Kamaniçe'de Sultan Mehmed adına hutbe okunduktan sonra, altı kilise camie çevrilmişti. Padişah, camilerden birisine kendi adını, diğerlerine de Tahran Vâlîde Sultan'ın, Emetullah Rabîa'nın, Gülnûş Haseki Sultan'ın, sadrâzamın, 2. vezir Musâhib Mustafa Paşa'nın ve 3. vezir Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın isimlerini vermişti.¹¹ Mezâkî, aşağıdaki beyitlerde bu duruma işaret etmektedir. Sultan Mehmed Han'ın kuvveti ve himmetiyle kazanılan bu zafer neticesinde puthaneler cami olmuş, Kur'an'ın şerefi mahfilleri süslemiştir:

35 Bu ne kudret bu ne kuvvet ne kadar himmetdür
 Geldi feth eyledi bu Hışn-ı kavî-bünyânı

39 Ne kadar var ise büt-hâne cevâmî' oldı
 Eyledi zîb-i mehâfil şeref-i kurkânı

Sultan Mehmed Han'ın Kamaniçe'yi fethettiğini duyan Acemler, Hindliler, İranlılar ve Turanlılar velveleye boğulmuşlardır.

40 İtdi bu feth ile Hind ' Acemi velvele-nâk
 Komadı hâli ne İrânı ne Hüd Turânı

Fethin sevinciyle eğlenceler düzenlenmiş, karanlık geceler aydınlanmıştır.

42 Şevk-i fethiyle şeb-âyîn-i beşâret itdi
 Rûz-ı rûşen görünür oldı şeb-i ulmânı

7- Padişahın Övgüsü:

Şair, kasidesinin bu bölümünde kaleme seslenir ve biraz da şeref sahibi insanlardan bahsetmek istediğini söyler:

46 Koya ey hâme-zed ü bürdi birez de idelüm
 Sâyir evşâf-ı şerîfînde qalem-cübânî

¹¹ Öztuna, age., s. 423.

Önce, padişahın otağının tasviriyle işe başlar. Padişahın rengarenk otağı, ancak meliklere yaraşır bir otağdır. O otağın nakış ve resimleri de Mani'nin nakış ve resimlerine benzemektedir:

47 Habbevā çetr-i mülükâne otağ-ı rengin
Kim ola nakış anun nakş u nigâr-ı Mânî

Aslında şair, etekleri arşın tepelerine ulaşan böyle bir otağı tarif etmenin bilincindedir. Ancak yine de otağın özelliklerini anlatmaya devam eder. Otağın üzerindeki goncanın resmi ile gülen gülün nakışı, otağa ünlü ressam Behzat'ın kaleminden çıkmış bir gül bahçesi görünümü kazandırmıştır. Hoş nağmeler söyleyen bülbül, o otağdaki gülleri görse, Firdevs bahçesine dahi yarım bir bakış bile atmayacaktır:

48 Nice ta'rif olmur böyle otağ-ı 'âlî
Sâk-ı 'arşa ola beste girih-i dāmânî

49 Kilk-i Behzād ile bir tāze gülistān olmuş
Şuver-i gönca ile nakş-ı gül-i ħandānî

50 Bāğ-ı firdevse daği nīm-nigāh itmez idi
Güllerin görse eger bülbül-i hoş-elhānî

Bütün sultanlar, (otağın sahibi) o padişahın hizmetçisidir. Öyle bir padişahın benzeri cihanda yoktur. (Padişaha ihanet eden) Kırım ülkesinin hanı da o padişahın kölesi olmalıdır:

52 Qanı bir böyle şehen-şāh-ı selātin-ħuddām
Kim ola bendesi iqlīm-i Qırımun Ħanı

Onun çabuk gidişli atının resmini, düşünce Mani'si bile tasvir edemez. Yiğitler savaş meydanında savaşmaya başlayınca, o Allah'ın aslanı Hz. Ali, onun atı da Düldül olur:

57 Şüretin Mânî-i endişede taşvîr idemez
Zîr-i rânında olan esb-i sebük-cevlânî

60 Şahn-ı meydāna gelüp ceng idicek merdāne
Kendüsi şîr-i Ħudā Düldül olur yekrānî

Sultan Mehmed Han, yiğitliğinin yanında aynı zamanda cömert de bir padişaktır. Onun ihsanının altın toz ve sikkeleri, kıyamete kadar namının yürümesine yetecektir:

55 Ħaşredek nām-ı hümāyünümü ihyā eyler
Zer-i meskük-ı şüvürüv'vehebi ihsānî

8- Şairin Kendini Överek Padişaktan Lütuf İstemesi:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/2 Fall 2006*

Şair bu bölümden sonra doğrudan padişaha seslenmeye başlar. Bu bölüm daha çok kendini övdüğü bölümdür. Öncelikle padişahın cihanın hakani, kendisinin de onun özelliklerini şiirinde işleme şerefine erişmiş zamanının Hakanî'si olduğunu söyler. Daha sonra da kendi şiirini anlatmaya başlar:

66 Sen o hâkân-ı cihânsın ki zamânunda senün
Şeref-i vaşf-ı şerîfünle benüm hâkânî

Padişahın ismini anarak irfan memleketini düşünce kılıcıyla açmıştır. Çünkü onu övmek söze kuvvet verir; ifadenin güzelliği de (şair) Hassan'ı kıskandırır:

67 Yâd idüb nâm-ı hümâyünını yer yer açdum
Tîg-i endîşe ile memleket-i ' irfânı

68 Kuvvet-i nâtika medhünle gelüp güftâra
Hüsni ta' bir ile şermende ider hâssânı

O dönemde şairler, padişahın cevher gibi özelliklerini şiirlerinde anlatmakta ve şiir iplerinde yuvarlanan incileri birbirlerine göstermektedirler. Mezâkî de, padişahın özelliklerini şiirinde anlatmakla şöhret kazanmış; Enverî ve Selmanî'nin bu konuda yazdıkları şiirleri geride bırakmıştır:

69 Rîşte-i nauma çeküp güher-i vaşfun şu' arâ
Gösterür bir birine silk-i dür-i gâltânı

70 Şöhret-i vaşf-ı bülendünle ' aceb pest itdüm
Tumturağ-ı sühan-ı Enverî vü Selmânı

Kendisine hased edenler de olacaktır. Ancak Hz. Yusuf'un kardeşlerinin yaptıklarını görünce bu duruma üzülmemek gerekmektedir:

72 Hased itse ola ebnâ-yı zamân câyizdür
Sözde biz hep bilürüz mertebe-i yarânı

74 Birisi gevher-i endîşeme hem-seng olmaz
Yoçladum hep güher-i tab' -ı sühan-sencânı

Mezâkî, döneminde yaşayan şairlerin mertebelerini de söylemek ve kendisinin onlardan farkını ortaya koymak istediğini, ancak ekmek hakkının (birlikte yeyip içme) buna engel olduğunu söyler:

75 Her kesük mertebesin yazmak olurdu ammâ
Merd olanlar gözedür şive-i Hâkğ-ı nânı

Büyülü şiirler yazan pek çok şair olsa da, padişah Mezâkî'nin dengi bir şairi bulamayacaktır:

76 Gerçi çok şâ' ir-i sâhir bulunur ammâ kim

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/2 Fall 2006*

Hiç bulunmaz arasan bu kulunun aqrânı

Sözün güzelini anlamakta mahir olan padişah, cahillerle Mezâkî'yi bir görmemelidir. Çünkü onun şerefini övmekle (anlatma bayrağına ait) sözün mertebesini yükseltmiştir ve lütfu hak etmiştir.

78 Hamdülillah ki sühân-dân-ı sühân-perversin
Böyle dānā ile bir görme meded nā-dānı

80 Bana luḫf it bana kim medḫ-i şerīfünle senün
Ser-firāz-ı sühân itdüm 'alem-i tibyānı

9- Padişaha Dua:

Mezâkî, kasidenin son üç beytini duaya ayırmıştır. Her sözün sonunun dua ile bittiğini ve boş lafı bırakıp dua etmek gerektiğini söyleyerek padişaha dua eder:

81 Ey Mevākî niçe bir lāf ü güzāf eyle du'ā
Kim du'ā ile olur her sübḫanun pāyānı

82 Tā ki vaḫt-i seḫer-i Ḥusrev-i mihr-i gerdün
Güy-ı 'azm-i sefere böyle ura çevḡanı

83 Her ḡazāda ide Ḥaḫ şāh-ı cihānı manşūr
Zīr-i nüh-çetr-i alāda ṭura dīvānı

SONUÇ:

Mezâkî'nin Kamanıçe'nin fethiyle ilgili olarak kaleme aldığı bu kaside, Kamanıçe seferinde yaşananları bir şairin bakış açısıyla sunmaktadır. Bu tür edebî metinlerin tarihî değerleri ve gerçeklikleri üzerine tartışmak bir yana; bu zamana kadar yapılmış veya bundan sonra yapılacak bu minvalde çalışmalar tarihe edebiyatın penceresinden bakılmasına ve böylece tarihi olayların aydınlanmasına yardımcı olacaktır kanaatindeyiz.

Şiir, hikâye, roman gibi edebî metinler şüphesiz ki bütününle tarihi metinler değildirler; ancak çoğu zaman

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 1/2 Fall 2006

tarihî gerçeklere ışık tutması açısından son derece önemlidirler. Özellikle şiir, *kendine özgü dili sayesinde nesnelere, davranışları, düşünceleri ve duyguları taze bir bakışla yeniden görmemizi, yeniden algılamamızı sağlar.*¹² Çünkü edebiyat eserinin amacı gerçekliği yansıtmak değil, onu *değişik bir biçimde algılatmaktır.*¹³ Bu nedenle ki, söz konusu metinler, tarihî kaynakların eksik bıraktığı yönleri tamamlamakla birlikte tarihî olayları daha canlı bir üslupla okuyucuya iletirler.

¹² Berna Moran, Edebiyat Kuramları, Cem Yayınevi, İstanbul 1988, s. 160

¹³ Moran, age., s. 160.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 1/2 Fall 2006

KAYNAKÇA

- Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988.
- Ahmet Mermer, *Mezâkî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkitli Metni*, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 1991.
- Aurel Decei, "Kamanıçe", İ.A., MEB, Ankara 1993, 6.c., s.145.
- Berna Moran, *Edebiyat Kuramları*, Cem Yayınevi, İstanbul 1988.
- Esrar Dede, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, (haz: İlhan GENÇ), Ankara 2000.
- Hüseyin Yüksel, *Gazavat-nâmeler ve Nâbi'nin Fetih-nâme-i Kamanıçe Adlı Eserinin Metni*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Danışman: İlhan GENÇ, İzmir 1997.
- İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995, c.III.
- Yılmaz Öztuna, 1983, *Büyük Türkiye Tarihi*, Ötüken Yayınevi, İstanbul. c.5.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 1/2 Fall 2006*